

Драгоје ТОДОРОВИЋ

ШКОЛОВАЊЕ ЖИВОЈИНА ЖУЈОВИЋА НА СТРАНИ И ЊЕГОВА
ПРЕПИСКА С МИНИСТАРСТВОМ ПРОСВЕТЕ

— Прилог биографији —

Почети социјалистичког покрета у Србији проучавани су, углавном, у вези с појавом Светозара Марковића. Иако је на том пољу позната и делатност Живојина Жујовића¹⁾, ипак о његовом животу и раду није довољно писано, нити је у потпуности искористићена наша постојећа архивска грађа.

Пре своје краткотрајне делатности у Србији (1867—1870), која ће се одвијати у време последњих месеци апсолутистичке владавине кнеза Михајла, а потом у време намесништва Јована Ристића и министровања Радивоја М. Милојковића, Жујовић је провео осам година на школовању у страним земљама, највише у Русији.

Тај дугогодишњи боравак у иностранству, утицао је знатно на формирање његове личности и представљао пресудан фактор у стварању његовог погледа на свет²⁾.

Школујући се на страни, он је имао прилике да знања стицана у званичним заводима (Кијевској духовној семинарији, Духовној академији у Петрограду, универзитетима у Петрограду, Минхену и Цириху), употпуни и прошири самосталним радом, бавећи се нарочито проучавањем филозофије и политичке економије. Радећи непрекидно на проширивању круга свога знања, није се задовољавао да она остану пасивна, већ је почео да објављује чланке у руским листовима и часописима.

Без претензија на потпуност и исцрпност, овај приказ има за циљ да укаже на неке детаље из Жујовићевог школовања на страни, на основу онога што пружа архивска грађа.

Као ученик IV године Београдске богословије, Живојин Жујовић, иако непредвиђен, постаје државни питомац. Ипак, на предлог митрополита Михајла³⁾, попечитељство просвештенија сложило се да на упражњена места у Кијевској духовној семинарији, резервисана иначе за питомце у Србији, пошаље ученике: Јована Максимовића и Никодина Петровића. Кад је кнез осважио одобрење Савета⁴⁾, није нише било препреке да нови питомци крену за Русију. Међутим, Јован Максимовић у последњем тренутку одбије да иде, па је на сугестију професора Богосло-

вије⁵⁾, попечитељство, просвештенија⁶⁾, уместо Макенмовића, „кон није пристао учити духовне науке у Кијеву, послао Живојина Жујовића да исте науке у Кијево учи“⁷⁾

Нови питомци — Жујовић и Петровић — стигли су у Кијев 17. октобра 1859. године. Жујовић је тада имао двадесетједну годину.

По доласку у овај стародревни украјински град, питомци су се нашли пред малом неприликом. Управа им је саопштила да у семинарију не могу бити примљени без сагласности св. Синода, пошто није имала потребне податке о њима.

Уследила је интервенција Митрополита Михаила⁸⁾, после које су обојница постали редовни ученици семинарија.

Знатни издаци и скуповина натерали су двојницу питомаца да већ почетком 1860. године упуте молбу за повећање благодјејања, позивајући се на обећање да ће им се износ од 80 талира, колико су до тада примали⁹⁾, повисити на 100. Међутим, до обећаних повећања није дошло.

Кад се приближио дан завршетка „курса“ у Кијевској семинарији, оба питомца моле митрополита Михаила да им по завршетку семинарије издејствује продужење школовања на Петроградској духовној академији. Митрополит је изашао усусрет њиховом тражењу и замолио Кијевског митрополита Арсенија да се заузме за двојницу младих питомаца, паспитаника Кијевске духовне семинарије, и омогући им, ради вишег образовања, да ступе у Петроградску духовну академију¹⁰⁾.

Одобрење за упис стигло је и Жујовић се с јесени 1861. године нашао у Петрограду. Тако је школовање у Кијевској семинарији омогућило Жујовићу да постане студент Духовне академије у Петрограду.

За две године, колико је провео у Кијевској семинарији, Жујовић је оставио утисак савесног и марљивог ученика, примерног владања. Тамо је слушао: науку о св. писму, догматичко, практично и пастирско богословље, омилитику, општу црквену историју, историју руске цркве, обредословље и канонско право. У јулском завршном испиту постигао је врло добар успех.¹¹⁾

Дошавши у Петроград, Жујовић се суочио с низом тешкоћа. Стипендија му је и овде нередовно стизала¹²⁾. Због тога се он обраћа министарству просвете 2. септембра 1862. године, молећи да му се благодјејање пошаље¹³⁾. Међутим, испоставило се да благодјејање за период мај — новембар није било достављено, због летњег распуста, за које време је новац нестао на пошти¹⁴⁾.

Тада се и митрополит Михаило обраћа министарству просвете са захтевом да се питомцима — Жујовићу и Петровићу — повиси благодјејање са 80 на 100 талира годишње и да им се исто уредно шаље. Образлажући своје тражење, митрополит је нагласно да црква оскудева у високообразовном кадру. Помињући Жујовићево писмо од 16. августа 1862. године, митрополит наводи оно место у коме се Жујовић жали да није примио благодјејање, да је болестан и да нема новаца, а не сме се задуживати. „Овакве незгоде, додаје митрополит, принуђавају га, вели, да изгуби вољу и љубав к оном позиву ради кога је отишао учити се и да ће прећи у универзитет, оставивши духовно званије за које се спрема.“¹⁵⁾

Овим посредним путем сазнајемо за Жујовићев, како изгледа, први наговештај о напуштању Духовне академије и могућем преласку на универзитет.

И на Духовној академији Жујовић је показивао солидан успех.

За проведене две године оцењен је као студент „с успјехом хорошим“.

Но, поред савлађивања наставног програма, Жујовић и даље ради самостално и упорно на личном образовању, проучавајући првенствено политичку економију, природне науке, филозофију и статистику.

Ту започиње и своју публицистичку делатност.

Кад је објавио први чланак, под којим псеудонимом, у коме листу или часопису — за сада не знамо. Поуздано се, међутим, зна да је у часопису „Дух христјанина“ објавио 1863. чланак „Унијатство у Херцеговини“, да је за њега добио на име хонорара (16. 8. 1863. г.) педесет-једну сребрну рубљу¹⁶⁾.

После објављивања овог чланка, вероватно охрабрен успехом, Жујовић је 23. августа 1863. године упутно писмо министарству просвете у коме износи своју намеру да прекине теолошке студије и пређе на универзитет. Схватио је, како каже, да не може „бити духовним лицем и служити специјално на попришту црквених дела“, јер га интересовање вуче „к тако званим наукама светским, општечовечанским ... к наукама које имају посао с разумним, а не с чувствима; ка наукама које с прогресом и развићем човечанског духа и живота и сама имају прогрес и развиће; к наукама напоследку, које ће се вечно усавршавати, а не к таким, које су доведене до последњег предела свога савршенства, каквим ја рачунам науке црквене или духовне¹⁷⁾“.

Његова одлука да прекине са студијама на Духовној академији, била је неопозива, јер циљ његовог живота, како износи у писму, јесте „умножење количества знања“, а за такав циљ он је спреман да жртвује своје здравље и свој живот.

Међутим, министарство просвете не одобрава његову одлуку, укида му благодјејање и позива га натраг, у Србију¹⁸⁾.

Без обзира што је овакво решење оснажио Државни савет и потврдио кнез Михаило¹⁹⁾, Жујовић одбија да се повинује захтевима правитељства. Образлажући своју одлуку министру Цукићу, Жујовић вели да је циљ његовог боравка у иностранству — стицање знања, како би доцније могао што корисније послужити својој отаџбини.

Духовну академију напустио је зато што је у њој научно оно што се тамо могло научити, а даље усавршавање може му пружити само универзитет. Његова жеља за сазнањем огледа се у његовим одлучним речима: „Ја сам лишен по Закону нашем правитељственог благодјејања, но ја нисам лишен те енергије која је способна борити се са сваким препонама, које би се овде мени могле представити²⁰⁾“.

У свом одушевљењу за науку и новим сазнањем, Жујовић тада није мислио на незгоде с којима ће се суочити после укидања благодјејања.

Већ после пет дана (12. 10. 1863. године) пише он ново писмо министарству просвете, у коме се жали на тешкоће и предвиђа да ће му „прегорак бити живот, ако не стигне каква помоћ са стране²¹⁾“. Зато тражи да му се врати укинута благодјејање, макар у смањеном износу.

Његове жеље и његове тешкоће српско правитељство, међутим, није хтело да схвати. Благодјејање није повраћено.

Сада настају тешки дани у иначе краткотрајном животу овог младог ентузијасте.

Оставши без повчаних средстава, он по „читаве ноћи проводаше пишући у разне новине и журнале руске²²⁾“, а преко дана је спремао децу руских племића. Три четвртине времена трошио је на та два посла, а само једну четвртину могао је посветити својим студијама^{23а)}.

Та публицистичка делатност Жујовића у Русији заслужује посебну пажњу, те захтева свестраније испитивање. Овде ће се на њу само скренути пажња.

У току свог боравка у Русији, Жујовић је сарађивао у часописима „Современие“ и „Отачественим запискам“²³⁾. У првом је објављивао чланке под псеудонимом „Склав“²⁴⁾.

Писао је о животу поробљених народа на словенском југу. Због тога је морао да појача везе са Србијом. Наиме, напустивши земљу пре четири године, он је, сасвим разумљиво, недовољно познавао збивања и најновије догађаје, како у њој, тако и у суседним областима. Да би могао и даље писати, морао је потражити сараднике у Србији. По препоруци Светозара Никетића, он се обраћа Кости Поповићу, великошколцу у Београду^{25а)}.

У писму од 22. II 1863. године, Жујовић позива Поповића на сарадњу али му наглашава да његове вести не смеју „имати никакав официјелан карактер“. Нарочито га интересовао политички живот Србије, желео је да зна, на пример, „мњение народа српског уобште, Београђана особито ... о Скупштини која је била у 61-ој²⁵⁾ години“²⁶⁾. Међутим, због нередовног дописивања са Поповићем, Жујовић није добио оно што је желео.

У једном писму доцнијег датума (18. 2. 1864.) Жујовић износи Поповићу своје рефлексије у вези политичког живота Србије, где вели: „Како частни, тако и општествени и государствени живот у Србији треба да се оснива, или лепше зиди на принципима слободе“²⁷⁾.

Већ 1864. године Жујовић је у Русији веома тражен као новинар, јер је интересовање за Јужне Словене у то време почело све више да расте. Жујовић добија понуде од више редактора, између осталих и „Петербуршкив вједомости“ којима ће писати за рубрику „Словенски одјел“. Пошто је био сарадник једног месечног часописа, а потом и „једног свакодневног журнала“ (писмо Поповићу од 18. 3. 1864. године), посвећивао много времена пословима око писања дописа, тако да му је мало слободних часова остајало за спремање испита. То је био велики напор за његово ионако нежно и нарушено здравље.

Зато је поновно добијање стипендије постало за њега животна питање. Опет се обратио министарству просвете. Мада у тешкој ситуацији, каже у том писму, одбио је помоћ Литерарног фонда, која му је

понуђена у Русији, јер „за руску милост“, закључује Жујовић, ја бих морао одслужити Русији ... О помоћи ја могу молити без самоунижења само једну Србију, србско правитељство као представитеља србског народа“²⁸).

Ову молбу министарство просвете и црквених дела решило је повољно, доделивши Жујовићу (16. 7. 1864. године) стипендију 200 талира годишње²⁹), на чему се овај одмах захвалио.

Али Жујовићеве неприлике у вези са благодјејањем овим нису завршене. Тек што је изгладно непријатности које су дошле због напуштања Духовне академије, стигле су нове незгоде. Овог пута оне су биле нешто озбиљније природе јер су се тичале његове политичке делатности.

Сазнавши „с поуздане стране“ да је повезан са вођама опозиције — Владимиром Јовановићем и Милованом Јанковићем, министарство просвете укида Жујовићу благодјејање — октобра 1864. године.

Правитељство му је пребацивало да се бави питањима која не спадају у круг његове делатности. Уместо „цело време на науке да употребљавате, оптуживало га је министарство, ви одржавате везе с људима који су правцу правитељства противни, те сте тиме показали да не заслужујете уживање правитељственог благодјејања“³⁰).

Опет се Жујовић нашао у незавидном положају. Једини извор његових прихода — стипендија — пресахнуо је. Кондиције више није држао, прекинуо је и рад на коректури, који је обављао у једној типографији, јер је врло рђаво утицао на његова болесна плућа — те је формално остао без икаквих средстава. У таквој ситуацији, „одузети од мене стипендију, пише Жујовић — значи буквално лишити мене парчета хлеба и све то без кривице с моје стране“³¹).

Поред материјалних недаћа, Жујовић је био све неспокојнији због оптужби које су дошле из Србије, а о којима му је нове појединости јављао његов стриц Младен Жујовић. Оптужен је код правитељства: да је „публично“ оговарао српско правитељство, да је продавао по Петрограду „Слободу“ која излази у Женеви, а чије је растурање забрањено у Србији, да је још са неким Србима „чинио демонстрације“ у Петрограду³²).

Бранећи се од оптужби и одричући ма какве везе са тадашњом опозицијом, Жујовић пише министру просвете „да у Србији треба да постоји не таква правитељствена опозиција, која би се спремила оборити свог противника и то тек зато, да би само она заузело његово место, не, — а ја желим видети у Србији такву опозицију, која би негативним путем помагала суштаствујућем правитељству на путу његова рада у корист общег србског дела, која би критиковала правитељствену радњу не у име партанетничких циљели, а с циљљу показати шта има у тој радњи добро, шта ли рђаво, шта треба изменити, шта ли оставити на своме месту и свом неизменом виду“³³).

Одбијајући оптужбе да је повезан са Милованом Јовановићем и Владимиром Јанковићем, Жујовић вели да је за Јанковића чуо једино то, да живи у Србији, а Јовановића зна преко његових радова: „Пољска привреда“ и „Србска“. За прву књигу каже да нема вредности, а друга је чист памфлет, „но и као памфлет књига има у свом основу апсурд“.

Такође Жујовић „са свом енергијом честитог човека“ протестује против подозрења да он има извесне везе с неком партијом и с људима „кои се стреме произвести у Србији *coup d'état*“³⁴).

На крају, он се нада да ће повратити благонаклоност правитељства, која му је потребнија више него икад, јер је остао „сирак пусти без ниђе никога“. Истовремено, обећава да ће у име науке „одбацити све на страну, што је до сада по неумолнијој неопходности, каже Жујовић, сметало мени на томе путу и да ћу уметн оправдати како вашу, како уопште правитељствену благонаклоност“³⁵).

Жујовећива молба упућена министру просвете и митрополиту — да му се поврати благодјејање, спроведена је кнезу Михаилу, који је решио да се издвајање благодјејања продужи за још две године, до завршетка студија, у износу од 300 талира годишње³⁶).

Обавештен о овоме, Жујовић се одмах захвалио министру просвете.

Међутим, Жујовић је почетком 1866. године упутно молбу министру просвете да прекине даље школовање у Русији. Разлог је био — његово оронуло здравље. Оштра петроградска клима, оскудица, напоран рад и стална борба за одржавање благодјајања оставили су тешке последице на његово здравље. Оболевих плућа, он је све више времена проводио у постељи, а мање у учењу. И поред лечења од стране најзнаменитијег руског лекара Боткина, стање се није поправљало. Лекар му је саветовао да остави Петроград и продужи школовање у месту са блажом климом. Без колебања, он се одлучио за Немачку и у том смислу тражио сагласност министра просвете³⁷).

Молба му је повољно решена и дозвољено му је да може „прећи на кои немачки универзитет“. За ту сврху послат му је путни трошак од 24 дуката цесарска, а благодјејање повећано на 400 талира годишње³⁸).

Управа „Санктпетербурског универзитета“ издала му је „Свидатељство“ у коме се каже да је Жујовић слушао правни факултет, с кога је на сопствену молбу, због болести, исписан, одлуком од 17. фебруара 1866. године. Из сведочанства се види да је у учењу био хорошим³⁹).

Одлучивши се за продужење студија у Немачкој, Жујовић је имао у виду Минхен. Изabrao је ово место по савету његових пријатеља у Београду и због „пребивања у њему тако важног за економску науку човека као што је знаменитиј Јустус Либих“⁴⁰) чијим је погледима био усхићен. Пошто је у Петрограду читао његове радове из политичке економије, Жујовић је желео да чује и живу реч овог професора Минхенског универзитета, нарочито да се упозна с његовим предавањима из области „Хемија у њеној примени к земљоденију“⁴¹), предавањима која су Либиху, како каже Жујовић — „доставила славу у европском свету“⁴²).

Већ 11. марта 1866. године Жујовић јавља министру просвете да је стигао у Минхен.

Не знамо како се Жујовић снашао у Минхену, колико му је одговарала клима, какав је био режим студија и квалитет предавања, али позната је чињеница да је ускоро тражио промену универзитета.

На његову молбу стигло је одобрење министарства просвете да може променити место студија.

Жујовић потом извештава министра да је донео одлуку да студирање продужи у Цириху, где је већ приспео 28. октобра 1866. године. „Избор мој, стоји у писму, пао је на Цирих, а не на Бон због оскудице у средствима којих је више требало имати за пут до Бона него до Цириха“⁴³).

Судећи по писму од 11. новембра 1866 године, Жујовић се и у Цириху озбиљно посветио својим студијама. Он тражи од министарства да му пошаље новац ради набавке извесног броја књига које су му потребне да би савладао градиво теорије права и криминалног права⁴⁴).

У време студирања у Цириху Жујовић је уредно примао стипендију, те се раније незгоде нису поновиле. Новац из Србије упућиван је групи у којој су се налазили — Жујовић, Александар Катанић и Стеван Поповић⁴⁵).

Жујовић се и у Цириху бавио проучавањем наука које су њега лично интересовале, наука о којима је хтео да зна више од онога што је учио на универзитету.

Ту је упознао учење социјалиста — утописта: француских, немачких и енглеских (од ових помиње име Роберта Овена)⁴⁶

У јуну 1867. године Жујовић је успешно окончао своје студије. Очекујући путни трошак ради повратка у домовину, он обавештава министарство просвете, да је завршио „курс државних и социјалних наука“, али слободан је, како каже, да упути „министру јоште једну — ваљда последњу ћачку молбу“⁴⁷) — посети париску изложбу. „Мене тамо не вуче, пише Жујовић, блесак француске престолнице, ја сам га се доста нагледао у руској престолници — не, већ ме вуче чиста љубознателност, вуче ме жеља испитати своја теоретичка познавања и закључке, утврдити их и умножити“⁴⁸).

Међутим, министар не излази усусрет овој жаркој жељи младог љубитеља науке и уметности.

Док је очекивао новац и одобрење за повратак у земљу, нашао се у неприлици његов друг Александар Катанић, иначе плућни болесник, јер је био на самрти. Обавештено о томе, министарство шаље Жујовићу

Živojin Žujović

25 цес., стављајући му у задатак да Катанића доведе у Србију, а у случају да то не буде изводљиво, због тежине болести, новац ће задржати за сахрану⁴⁹).

Катанић је умро 11. јула 1867. у Цириху, а Жујовић је присуствовао обављању погребних формалности око сахране и пописа заоставштине⁵⁰).

После овога није било разлога даљем Жујовићевом боравку у Цириху. Његови другови вратили су се у отаџбину, а он још није добијао новац нити позив за повратак у земљу.

Како је време одмицало, а из Србије није ништа јављено, Жујовић доноси одлуку да се врати у земљу — новцем послатим од министарства просвете за повратак Катанића.

Али спровођење његове одлуке спречило је министарство актом у коме му изричито наглашава да послати новац за повратак Катанића — Жујовић не може употребити. Тиме је Жујовићу онемогућен повратак у земљу⁵¹).

После тога, Жујовићу није остало ништа друго но да чека позив из Србије.

Дани су му споро пролазили, а његова жудња за отаџбином, а с њом и нестрпљење све више су расли.

Он изражава чуђење због овакве одлуке министарства — у писму од 24. јула 1867. године и још једном говори о својој жељи да што пре пође за Србију и најзад моли да му се пре повратка омогући обилазак швајцарских тамница, „јер, колико ми је познато, каже Жујовић, с уредом тамницах ми се не можемо похвалити“⁵²).

Жујовић је постао нарочито узнемирен кад се у Цириху појавила колера. Иако оскудних средстава, морао је напустити Цирих и отићи у Баден — како би се сачувао од заразе.

Најзад је из Србије стигао позитиван одговор — Жујовић се може вратити и за пут употребити оних 25 цес., Његова молба да узгред разгледа тамнице, одбијена је с мотивашијом „да је правителство ради тога посла шиљало пре кратког времена нарочито стручне људе“⁵³).

Жујовић је кренуо из Швајцарске 8. (или 9.) августа 1867. године⁵⁴).

Кад је отишао у стране земље, овај свршени богословац имао је 21 годину. Вратио се у земљу у 29 години по завршеним студијама, са солидним познавањем политичких и друштвених наука; знањем руског, немачког и француског језика и једним енциклопедијским образовањем^{55.а}).

Отишао је у Русију да научи „духовне“ науке и заврши школе које би му омогућиле успон у црквеној хијерахији, а вратио се из Швајцарске са дипломом завршених правних наука и жељом да шири социјалистичке идеје у Србији и ради на преображају српског друштва.

ЖУЈОВИЋЕВА ПИСМА МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ

ПОПЕЧИТЕЛСТВУ НАРОДНЕ ПРОСВЕТЕ,

Ја желим и дужносћу рачунам саобштити, да сам ја намеран променити досадашњиј мој начин живота и ступити у живот другиј, новиј. По излазку моме из Србије ја сам био две године у Кијевској Семинарији и две у Петроградској Академији духовној. У продужењу тога времена у мени је сазрело сазнање, да призвање моје није — бити духовним лицом и служити специјално на попришту црквених дела па било у смислу црквених наука или црквене спољашње професије, да је не могу бити ни мирским ни монашеским свештеником најнижег ли или највишег степена те струке, ни испуњавати ни једне искључително томе класу общества принадежеће дужности. Ја чувствујем призвање — које сам ја укрепио сазнателном мисљу — бити членом човечијег већинства, членом тако званог светског, а не духовног човечества. Дух мој иште учестија у общечовеческим, а не једном духовенству принадежећим интересима. Што се тиче наука, то мисли моје устремилесусе к тако званим наукама светским, общечовеческим, а не к наукама духовним, црквеним, искључително с религијом занимајућимсе; имају посао с разумом, а не с чувствама; к наукама које с прогресом и развићем човеческог духа и живота и саме имају прогрес и развиће; к наукама напоследку, које ће се вечно усавршавати, а не к таким, које су доведене до последњег предела свога совршенства, каквим ја рачунам науке, које су преподане човечеству самим Богом и систематизиране Св. отцима — т.е. науке црквене или духовне. Ја врло уважавам и те науке и њене подржатеље и пропагандисте, јер знам сво значење тијех наука у свескупном животу човечества; али при свем — том сам не могу бити ни специјалним подржатељем ни специјалним делатељем на попришту тијех наука. На основу тога ја сам се решио изићи ове године из духов. Академије и прећи у овдашњиј Университет. Четири-годишње пребивање моје у Университету при благопријатним условима надам се да ће дати мени много већиј круг знања него ли ако бих ја остао у духов. Академији где ће се кроз следујуће две године преподавати искључително науке духовне. А умножење количества знања — то је последња цель мога живота у Русији тако исто, као ће последном цельу мојом у Србији бити — применење мога знања к животу, к практики. У виду таке цели губи истину цену и самиј мој живот. Известно је да је климат Петроградскиј шкодан за Србе, но немотрећи на то ја ћу, у име више — казане цели, остати у њему дотле, докле не добијем то, што желим добити за идуће четири године. После тога ја мислим, да таквиј поступак с моје стране несамо не ће бити неповољан Министерству Народне Просвете, но да ће му, напротив, бити одвише повољан. Оно је свагда било сагласно на слободно развиће умствених сила своих питомца живеоих за границом — што ми даје сигурност, да ће се оно сагласити и у овом случају. Ја се надам јоште, да Министерство Народне Просвете — неће одказати мени и у помоћ с своје стране, знајући, да сам ја одвише сиромашан у материјалном одношењу, а равно и ту цель, к којој се ја стремим. По Универ-

ситетском уставу — за прву годину ни једном се студенту не даје никакве степендије и следователно сви се представљају самим себи. То се правило простире и на мене.

Министерства Народне Просвете
23. Августа 1863 године
у Петрограду.

покорниј слуга
Живоин Жујевић
Студент Петроградске духов. Академије³³⁾

МИНИСТРУ ФИНАНСИЈЕ ГОСПОДИНУ ЦУКИЋУ

Официјално ваше писмо к мени од 10. Септембра т.г. дошло с новцима, означеним у истом, примио сам у исправности. На поднесених новцама шаљем вам с моје стране квиту, које је написана особно од овог писма. Што се тиче осталог, у вашем писму закључавајућег се, на то рачунам себе обвезанијем одговорити следујућим:

Ви позивате мене, да се у отечество своје вратим, у име чега послали сте ми начисто 30.цесар. и 2. цванцика у сребру. Не мотрећи на сву моју жељу доћи у своје отечество, при свем — том учинит то у садашње време мени никако није могуће. На ово доводим следујуће узроке:

1) Ја сам дошао у Русију ради полученја вишег образовања и поступио сам најпре у Кијевску духов. Семинарију, а после у Петроградску духов. Академију. У заведенијамата тијем ја сам се бавио до-тле, докле сам налазио у њима интереса, док су заведенија та могла служити мени на ползу. Но кад су она престала мени удовлетворавати, кад сам ја поцрпио то што се може у њима поцрпити и при свем-том почувствовао себе човеком врло мало развитим онда сам се ја решио — прећи у одважниј Университет и продужити јоште своје образовање. Из тога се види, да сам ја изишао из духов. Академије и прешао у Университет не иза чега другог, а јединствено из жеље дати себи колико је могуће боље образовање. У Университету ја се бавим нема више од 10. дана и по томе изаћи сада из њега било би с моје стране крајње нелогично, било би уштрбно и за мене и за моје отечество. Ја сам лишен по закону нашем правителственог благодјанија, но ја нисам лишен те енергије, која је способна борити се са сваким препонама, које би се овде могле мени представити. Благодаречи последњој, ја сам већ успео које — како обезбечити себи насушниј хлеб, делећи своје знање с другима. Свијем тим ја сам обвезан највише моме Правителству, које ме је послало и подпомагало до сада у Русији, аашто и благодарим истом свесрдно.

2) Ја сам дошао у Русији зато, да би получивши у њој колико је могуће боље образовање, могао бити у моме отечеству полезним делатељем. Но тако као што је сазнајем и пред вама признајем, да сам ја јошт врло мало развит, то остаем у Университету ради свог усавршења.

3) С честним начином живота ја би у Србији могао од тлади умрети, нада би се сада тамо вратио, јер за умствену радњу јошт сам мало способан, а за физичку радњу никад се примити не могу.

И 4) у сваком случају ја ћу бити полезниј моме отечеству ако се вратим тамо, после завршетка университетског мога образовања.

Но ја неznam како да се распоредим с оним новцима, које сте ми ви послали? Задржити ли их код себе, да би се с њима после завршетка Университета мога вритити натраг, у своје отечество, или послати их

опет вама с прибављењем к њима 56. гр. пор. које сам остао дужан? Ја сам решио задржати их код себе и очекивати друго ваше писмо, које ће ми показати, како ћу се с њима владати.

Ја не престајем надати се, да Министарство нар. Просвете неће мене заборавити, ако би се открило какво вакантно место које би могло бити замјењено новим благодјејанцем.

У Петрограду
7. Октобра 1863/4 год.

Ваш покорниј слуга
Живоин Жујевић
Студент Петроградског универс.

С полеђине:
19 Октр. 1863.
П. Н. 3257.

Писао му је стриц Ј. Жујевић, да путниј трошак може и другачије употребити, и да се не мора сад вратити, само ако има одкуд живити и доцније се вратити; исто у акта.⁵⁶⁾

(Мој адрес: ја на малој морској вдом Ешенбаха под Н^о 21
квартира Н^о 12)

Петроград 12 Октобра 1863. године

МИНИСТЕРСТВУ НАРОДНЕ ПРОСВЕТЕ

Од студента Спетербургског Императорског
Университета Живоина Жујевића
Прошење.

Министерству народне просвете познато је, да сам ја ове године поступио у Петроградскиј университет не мотрећи на то, што никаквих средстава материјалних немам, с којима би могао обспечити свој живот. Но ја видим на опиту, да ће прегорак бити мој живот, ако ми не стигне каква помоћ са стране. Таква помоћ може мени приспети јединствено са стране Србског Министарства Нар. Просвете. С његове стране таква помоћ подослевала је свима Србима, бившим до сада у различнијем западнијем и Руским Университетима. Имајући то у виду, ја се реши и сам обратити се к Министерству Народне Просвете с најпокорнијом молбом, да би оно и на мене обратило своје милостиво внимање, и мене, као и све друге, подпомогло, док се наодим за университетском скамијом. Ја знам Министарство Нар. Просвете није у стању подмоћи мене тако, као остале, у Западним университетима наодеће се Србе; но каква би ми била његова помоћ мени, она ће за мене бити одвише благодателна и ја ћу бити благодаран Министерству у равној мери како за малу, тако и за велику помоћ јер и та мала помоћ много ће моћи седејствовати моим успехима у Университету. То ћу засведочити ја, кад свршим Университет и дођем у Србију. Засведочићу равним образом и то, на колико сам ја био достојан да ме Министарство Нар. Просвете подпоможе или наколико не.

МИНИСТЕРСТВА НАРОДНЕ ПРОСВЕТЕ

покорниј слуга
Живоин Жујевић
Студент Петрогр- Импер. Университета

Мој одговор на писмо заступника министра Народне Просвете министра финансије, Господина Цукића, послао сам преко руског министарства иностраних дела.

Ж. Жујевић⁵⁷⁾

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ НАРОДНЕ ПРОСВЕТЕ

Једна година већ прође од тог времена, кад сам ја поступио у Петроградски универзитет. У продужењу целе те године ја сам био предостављен искључително самом себи. Макар био мој живот за то време — добар или рђав, у сваком случају моја независност била је венцом мог дугог седења за скамијом школском. Једна та мисао, што ја живим својим сопственим трудом и примам несамо честно; но и на корист тога круга, у коме сам се ја десио, способна је била покрити све то, што сам ја морао трпети, довести до заборављења те горчине, коју сам понекад ја принуђен био кусати. Моје ја тим обстојатељством било је задоста удовлетворно. То је била прва година; кад сам ја стао на ноге без сваке са стране помоћи. Радост моја, изазвана тим обстојатељством била је тако велика да сам ја с гордошћу сопственог свог достојанства одбацио све саблазни, кои су предстали предаме одма, после мог поступљења у Универзитет. „Славенофили“ московски то најбоље знаду. Литературни фонд и данданашњи мене нуди обраћати се к њему у време нужде; но ни једним грошем отуда ја се користити ни сам; о частним лицима, око тих прагова сваке године табају наши љубезни Срби и Бугари, није ми нужно и говорити. Мој поглед на ове ствари могу засведочити г. Милан Петровић, а одчасти и г. Милосав Протић с којима сам ја овде о тој ствари беседио. Ово је било непрактично; али зато било је честно. Ја у свако време могу добити овде помоћ; но док мени глава и руке не изневере дотле ја такве помоћи примати нећу, по томе што верујем да благодејање јест у многим одношењима правствени ланац, коим се вежу руке клијента и кои се у суштини не разликује од ланца материјалног, гвозденог. Нема милости на свету, — то је аксиома XIX века, гледајући на милост са философске тачке погледа. За руску милост ја бих морао одслужити Русији, а за таку ствар ја сам одвише националан.

О помоћи ја могу молити без самоунижења, само једну Србију, србско правителство као представитеља србског народа чланом кога и ја сам. На Србију ја гледам коа на један многосложни организам, у који и ја улазим свом својом природом, с којим сам ја свезан најтврђим везама, с којим ја по сили тијех самих одстојатељствах делим и срећу и несрећу и радост и тугу. Као што физиологија одјелног човека учи кака је тесна свеза између његових органа, тако и општествена физиологија учи, да суштествују така иста свеза међу члановима великог народног општественог организма. Није ми нужно даље развијати ову мисао; казаћу само, да се ја на томе оснивам, кад молим моје правителство и вас као његовог представитеља и тој ствари, да ми помогне свршити универзитет при лепшим условима. Нема сумње да ћу ја свршити њега и без сваке помоћи; но нема сумње и у томе да резултат мора бити друкчији, него ли кад би се учио при условима, која би дала мени помоћ србског правителства. Камо та срећа, кад бих се ја могао обићи без те помоћи без уштрба за се! — будите уверени, Господине, ја никад те помоћи молио небих и радовао бих се кад би видијо да та помоћ даје се онима који су заслужнији и достојнији од мене и коим је справедљивије помоћи, него ли мени. Следователно, кад сам се ја већ решио молити, то је знак, да се ја нуждавам у помоћи; но помоћи мени може само једна Србија, као свом члану, као што је помогла она многим другим Србима. Јесам ли пак ја достојан те помоћи, — то ће показати будућност.

Н. мене називају апостасијонистом, зато што сам ја прешао из духовне Академије у Универзитет. О да Бог да, Србија види хиљадама таквих апостасија!... Ви ћете се са мном сагласити, господине, да се сва кривица моја касателно те ствари састоји само у томе, што сам ја прешао у Универзитет без питања правителства. Јуридически, без сумње, ја сам крив; но не апсолутно. Правителство ја упитао нисам потоме, што сам се бојао; да ми оно не би дозволило учинити то, што сам ја учинио. Правителство ако би и поступио тако; то тек потоме, што оно не стоји у

непосредственом сношењу с руским духовним заведењама и што није потпуно познато с тим заведенијама. Ја сам уверен, да ће лично сваки члан правителства, члан образовани, одобрити мој поступак; јер сваки такови зна — како се Србија нуждава у људима, получивши универзитетско образовање. Узмите у рачун и то обстојателство, што у Академији ја сам изучавао главним образом науке философске и политичну економију; значи — ја сам нашао да с чисто академичним образовањем ја бих дошао у Србију профаним, надувеним педантом и притом с нај-својекористнијим плановима. А академичним образовањем ја бих могао бити само калуђером; ја бих се могао надати постати и владиком, а за свсекористног човека тоје важна перспектива. Наши митрополит веројатно зна, да су у овдашњој Академији духовној мене рачунали за једног од најбољих студената; на том основу ја сам могао задобити с његове стране врло велику љубав; за то с моје стране нужно је било усвоити ту теорију, које се држе сви ти, кои носе камилавку у Русији. Нема више апостола Петра и Павла, способних гинути за своју веру религиозну, у име Бога, — сада гину у име правде, у име слободе, идеју коих Академија духовна не внушава. Монашество с врло малим искључењем не служи више Богу, а служе мамону, по изразу апостола; јерархична лесница са њеним степенима покрила је собом велику идеју, и ово је факт, који је решително признан нашим народом. Руски народ јошт није њега признао; зато је и подвргнут, зато је и наказан том чудовиштном експлуатацијом, којој примера ваља тражити за предјелима Европе на бреговима Африке, јужне Америке и островима Тихог Океана. Ваше управљење црквеним делима јест утврђење мојих речи по одношењу Србије. Да, Господине, народи никад неће трпити нужду у калуђерима. Калуђери суштествоваће вечно, премда у различним расама; но народи немају, ако имају, то врло мало, даблестних грађана, висперних мислитеља, великих государствених људи, пламених, но разумних патријота, кои једни и крећу прогрес народах. Историја не упомиње великог монаха, великог у смислу строгом, великом по услугама учињеним човечеству. Хуса, Лутера, Цвингли, Калвина и т. подобних називају великим; но то је зато, зашто и Наполеона I зову великим. Овако мњење трајаће само дотде, док историја буде имала субјективни карактер известног века; али даље неће. Шта је нужно, да Србија роди врских синова? Може ли духовна Академија помоћи томе? Не, хиљаду пута не. Цјел академичног васпитавања јесте израдити људе религиозне, богобојазљиве. Но састоји ли се у томе човечески прогрес? Не, и религија нема на то ни претензију. Да у чему се састоји прогрес човечества? Ви, као политико-економ знате то много боље од мене; а потоме и одговарати на то питање мени није нужно у овом писму.

Ја се необећавам Србији, да ћу се ја с њеном помоћи, или лепше с том помоћи, коју ја иштем од вас, јавити у Србији, како вели појет „чудом родине своје“, но ја се обећавам да ћу се вратити савршенијим, него ли кад би се ограничијо академическим само образовањем. Са помоћу правителства ја бих добијо више времена на само учење, а овако у једном сату $\frac{3}{4}$ ја радим око љеба насушног а само ми $\frac{1}{4}$ остаје на учење. Ово је горко, убиствено; но уви! ово је необходимо. Избавити ме из те необходимости може само једно србско правителство, потоме што друге помоћи ја примити нећу, док год руке моје могу радити заједно с мозгом моим. Ја сам једном већ молио наше правителство, да ми притече у помоћ; ни на ту молбу јошт одговора добијо нисам. Сада шиљем и другу молбу, с надом да ће за њом последовати другчији резултат. Господине, ја сам достаточнио наказан за моју погрешку. Ви знате, што

значи у један и исти момент мислити о науци и о сутрашњем парчету
љеба. У вашој је власти — помоћи мени или не. Може ли бити да ће
и ова моја молба остати гласом вапијућег из пустиње?...

у Петрограду
27 јунија 1864 год.

Ваш
слуга покорни
Живоин Жујевић
Студент петроградског университета

Мој адрес: Ја, в Галерној дом Н^о 34 квар. Н^о 7.

С полеђине: 8. јулија 1864.

Н^о 1994

акта; и има ли кредита?

Да се прими са двеста талира годишњег благодејанија.

К. Цукић

16 јулија 1864.

у Београду

Ово решење извршено је, види Акт Н^о 2211/1864.

Издав. Днев. Н^о 226.

Мца јулија 1864.

А. Д. Цимић⁵⁸⁾
Петроград 1827/10 64 год.

МИЛОСТИВИЈ ГОСПОДИНЕ,

Знајући добро сву трудност ваше многосложне дужности, која не
може дати вама нимало времена занимаритисе читањем писама, неодно-
сећи се к вашој дужности, ја се ипак реши, да вам напишем неколико
речи тичућих се искључително мене. Постараћу се да вас не обтеретим;
постараћу се да се колико се може украће објасним.

Јуче добих писмо од мога стрица Господина Младена Жујевића,
које ме је бацило у страшно унијије. Он ми пише такве ствари, после
коих ја сам могао само метути руке на очи, не могући проговорити ни
једне речи. То ме је принудило обратитисе данас лично к вама и то
частним, а не официјалним путем и казати вам суштину тога писма.
Не пишем вам официјално зато, јер немам на то јуприличног основа.
Ствар се састоји у следећем: На ме су донели правителству србском сле-
дујуће: прво, да ја публично оговарам овде србско правителство; друго,
да ја продајем по Петрограду „Слободу”, која се издаје у Женеви и која
је запрећена у Србији; треће да сам ја заједно са другим неким Срби-
ма чинио овде некакве демонстрације. За ове ствари, пише мени Г. Мла-
ден Жујевић да ће мене моје правителство лишити те помоћи, коју ми
је дало пре неколико месециј. Ово су важна обвинења; она се готово
тичу мога живота и ја ни сам се могао уздржати, да вам то не кажем.
У вашим је рукама, милостивиј Господине, моја стипендија, коју сте ми
ви определили; Ви ми је можете давати и даље, а можете и не давати.
Но ја осим те стипендије не добијам ниодкуда ни једног гроша. Прошле
године имао сам кондицију по политичној економији, а сада немам ни-
какве кондиције, будући да је ни тражио ни сам; ја сам хтео да се сам
учим, а не да друге учим. Пре два месеца занимао сам се и коректу-
ром при једној типографији; но тако као што је то врло рђаво подејство-
вало на моје прси, то сам и престао с тим се занимати. — Ето какво је
моје положење у садашње време. Одузети од мене стипендију значи
буквално лишити мене парчета хлеба, и све то без сваке кривице са
моје стране. Ја, господине, готов сам подвргнути се сваком суду напред
док мене одузму парче хлеба, па ако будем крив — радите са мном

шта знате. Ја нисам оговарао србско правителство, и то доказујем тим, што у Русији нико несме њега оговарати или псовати. Ја нисам чинио никакве демонстрације, и то доказујем тиме што за такве ствари мене би правителство руско онај час исшћерало из Русије. Нек запита наш консул у Цариграду самог Г. Игнатева консула руског, јели била овде каква демонстрација, јер тамо су донели, да смо ми пред тим консулом (он је био вође директор у тако званом азијатском департаменту, т.е. у министарству иностраних дела) чинили ту демонстрације, па ако буде то истина ја сам готов на вешала поћи. Ја не продајем овде не само „Слободу“ но и ништа и ово може потврдити петроградска полиција, која би мене онај час уапсила за подобну ствар. Ја и не добијам „Слободу“, што може потврдити петроградска поштанска управа, која и узима за сву Русију све журнале, а после се наплаћује са њима, за кога она узима њих. Други се путови рачунају законопреступнима, па кад бих ја добио „Слободу“ другим путем то би ја ризиковао моим животом, јер би ме онај час истерали не само из Университета него и из Русије сасвим. Дакле могу ли се ја при чистој свести решити на такву ствар? Ево милостивиј господине укратко моје оправдање. Ја сам из Академије духовне изашао са сведетељствима о „врло добром“ поведењу, па тако исто сведетељство сутра могу представити свакоме и из Университета. Саглашава ли се то са тијем, што о мени зборе пред моим правителством? Ја, господине, најволео би изићи пред суд са моим душманима и изићићу кад год захте наша влада.

Лако је на ме пањкати, кад ја нисам у Србији и немогу самолично да се браним; но нека мои тужитељи изиђу на суд! А да би вас уверио у мојој невиности, то ја сам готов сасвим оставити Русију и ићи куд год ми каже правителство наше ма у кои другиј Университет. Ако је то могуће то вас најпокорније молим посаветујте ми па макар и преко Г. М. Жујевића, ако немате кад сами, да се обратим званично с молбом к нашем правителству нека ми оно дозволи отићи у други Университет па ма у кои било. Ја не могу само у Петрограду живити са 200 талира, но на Западу могу, како чујем свуд. После три године ја ћу држати кандидатскиј испит ће год буде воља правителству моме, само нека ми дотле дозволи учити се и ползовати се том стипендијом, коју ми је тако недавно дало. Ви видите сада, милостивиј господине, да сам ја на све готов; безпрекословно ићи ћу свуд куд ми рече наше правителство само да се учим у Университету.

Опростите, господине, што вас безпокоим, но ви сами видите, да сам принуђен био.

ваш
покорниј слуга
Живоин Жујевић⁵⁰⁾
студ. Петр. Университета.

Мој адрес: В книжни магазин Кожанчикова што против Публичкој библиотеки, с предачеј Жујовичу.

МИНИСТРУ СРБСКИХ ФИНАНСАХ,
НАРОДНЕ ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ДЕЛАХ,
ПОКОРНО ПРОШЕЊЕ.

Може бити, да је време, у које ја пишем ово прошење, најнеблагопријатније за успјех, који ја очекујем од њега; може бити, да је лепше било раније или доцније писати то, што ја сада пишем; Но, к мојој несрећи, ја нисам у таквом положају, да бих могао из даних случајева бирати љепше за овакву ствар. Садашњи мој положај јесте најнесрећнији и најкритичнији положај, а по томе не мотрећи ни нашта и ризикујући испитати најопасније за ме фијаско ја се решавам произнети пред вама,

многоуважајем Господине, ове речи: помогните ми, милостиви и много-поштовани, Господине, јер ја се наодим у великој нужди! Као представник србских финансиа, народне просвете и црквених делах, као опуномоћени највишом Србском влашћу ради управе тијем најважнијим струкама правителствене делатности у Србији и као човек, који уме пуно проникнути у смисао више приведенних речи, ви сте у стању помоћи мени. Међутим без ваше помоћи за ме друге нема: ви једни као министар и као човек можете с пуном силом и значајем казати мени у садашње време: „гини или живи“! Таква је, многоуважајем Господине, та скала, на коју су поставила мене умножавшесе кресцендо околности с тог минута, кад сам ја узнао, да сам се лишио благонаклоности ваше и правителства србског. Задобити наново, или љепше, повратити и к себи ту благосклоност, убедити како вас тако и правителство наше, да сам ја достојан те благонаклоности — то је била постојана и главна моја тежња у продужењу ево већ скоро годину дана. У име тога ја сам послао вама прошле године известну вама моју чистосредачну исповјед; у име тога мислијо сам овог љета управо у Србију доћи. Ово последње ја бих и учинио и готов сам у свако време и учинити, али несрећна судба моја противи се томе и ја се опет ватам за мртво перо и артију, као за једина средства, с којима се ја надам доћи до вашег благородног и просвећеног човечијег чувства и убеђења.

Главна ствар, која је узрок несрећног мог положаја — то је подозрење са стране ваше и правителства нашег, да се ја наодим у тесној свези с људима, који су противни правцу истог правителства у одношењу како к унутрашњим, тако и к спољашњим србским пословима. Сљедователно, као главно од мене се иште, да ја докажем, да сам ја у тој ствари посве невин. Но чиме ја то да докажем? Да сам ја у Србији, то би за мене одвише лако било, али чиме да докажем ја своју невиност у тој ствари одавде, из Петрограда? Делом доказати то ја бих могао само тада, кад бих ја био у Србији; из Петрограда пак, ја могу ту ствар доказивати само речима. Ја знам наколико је у подобним стварима слаб такав аргумент, но, ради Бога, јесам ли ја крив, ако силнијег немам? И тако ја се у овом случају морам ослонити искључително на речи, на израз пред вама, као пред министром, мог мњења како у одношењу к људима противним правцу нашег правителства, тако и одношењу к самом томе правцу — то је јединствени, по моме мњењу, пут, којим је мени немогуће оправдати себе пред вама и пред нашим правителством.

Напред морам казати, да лично ја не знам ни једно из тијех лица које правителство наше рачуна за своје противнике, или љепше, душмане; ја шта више не знам управо ни који су то људи ни колико је њих? Но по неким основима ја за такове људе могу примити само два Србина, а имено два бивша професора политичне економије у београдском Лицеју: Јовановића и Милована Јанковића. Што се тиче овог последњег, то ја уверавам вас, Господине, да је тај човек посве за мене неизвестан; ја знам само да Милован Јанковић суштествује у Србији; но нит га ја знам лично, нит сам ма уколико познат са његовим трудовима или убеђењима, а потоме ја се, натурално, односим к њему безразлично, а сљедователно и свеза с њим ја никаким начином не могу имати.

Но то, што је реко о М. Јанковићу ја не могу казати и о Јовановићу. Истина за њега не знам лично, но ипак ја имам основ судити о њему. Ја сам читао два његова труда: „Пољске Привреде“ и „Србенду“. Прва књига јесте труд чисто политико—економични. Тај труд има за цјел — упознати Србе са елементарним, премда не многим политико—економичним поњатијама. Такву цјел ја одобравим и уважавам сваког, ко се у име ње труди. Но тако као што се о томе сачинењу може зборити само с литературне стране, то у овом случају ја ћу њега оставити на страну, приметивши само, да неке из саобштених у њему поњатија не саотвјетствују посљедним политико—економичним изводима, напр. питање о народонасељењу.

Што се тиче другог Јовановићевог сачинења „Србенда“, то ја с дубоким своим убеђењем признајем тај труд не заслужујућим ма и најгору критику. Основна мисао те књиге ова је: старина је србска превосходна, а садашњост неваља ништа. Такво што нека збори предамном свак само не политико—економ. Уобште и та књига стои ниже од сваке озбиљне критике. То је памфлет политични и више ништа, но и као памфлет, књига има у свом основу абсурд. Али као памфлет, књига та имала је у виду казати ово: „Садашњост србска неваља а томе је криво садашње правителство, следователно не ваља и то правителство“. Какву је логичну формулу Јовановић мислио даље поставити — то ја не знам и из „Србенде“ то се не види. Но на основу оног писма к мени од нашег министарства народне просвете, којим је мени објављено прекраћење даване ми стипендије, ја судим, да је Јовановић имао у виду са своим „Србендом“ подкопати кредит тадашњег и садашњег правителства србског у очима србског обшества и тиме учинити крај к суштествовању тога правителства. Даље ја видим, да на Јовановића наше правителство гледа не као на једног таког свог противника, а као на садруга известне неке партаје у саучастћу с којом правителство и мене заподозрева. Ако је, то тако, ако правителство наше заподозрева мене у свези са таквим људима који се стреме произвести у Србији *суп д' еџат*; то ја са свом енергијом честног човека протестирам против таквог подозрења и утврђувам да с подобним људима ја нит сам бијо нит ћу бити икад ма у каквој свези. Ово на следујућим основима:

1) Ја знам, да душу правителства србског у садашње време састављају једни из најизображенијих Срба, кои су дошли до своих високих места не посредством богатства или племства, а јединствено благодарећи својој личној изображености с једне и највишој власти србској, оценившеј такво качество с друге стране.

2) Ја желим, да у Србији буде не таква правителствена опозиција, која би се стремилa оборити свог противника и то тек зато, да би сама она заузела његово место, не, — а ја желим видити у Србији такву опозицију, која би негативним путем помагала суштаствујућем правителству на путу његова рада у корист обштег србског дела, која би критиковала правителствену радњу не у име партаистичних цјели, а с цјељу показати шта има у тој радњи добро, шта ли рђаво, шта треба изменити, шта ли оставити на своме месту и свом неизменом виду. Таква опозиција суштаствује у свима цивилизираним државама. Зар руски самодржац не може једним махом пера одузети сваки глас у његове опозиције? Зар Наполеон III не може то исто учинити у Француској како по одношењу к преси, тако и по одношењу к законодателному Корпусу? Може, но неће, зато што уместо опозиције јавне, полезне и за правителство и за народ, јавила би се опозиција тајна, опасна и за то и за друго. На основу таквог мог погледа на правителствену опозицију ја утврђувам

3) Људима, који се стреме благодетелствовати Србији посредством фабрикације *суп д' еџат*, који таквим начином мисле уљепшавати судбу Срба, а тим више који к томе имају у виду партаистичне цјели, таквим људима ја не само не могу симпатизирати, но јошт више, готов сам као честни и верни својим убеђењима човек противудејствовати њима и речју и делом на сваком кораку.

Ето многуважајем, Господине, какав је мој поглед на људе, у свези са којима заподозрева мене наше правителство. Ја мислим да у томе нема ништа антиправителственог и противузаконог, напротив, ја држим да такав поглед служи или барем може служити на корист и томе и другом.

Што се тиче правца, ког се држи наше правителство како у унутрашњој, тако и у спољашњој својој делатности, то ја ћу укратко казати, да о томе правцу ја нисам у стању произносити никаква суда, јер сам тај правац за ме је посве неизвестан и не може бити известан дотле, док ја не поживим неко време у Србији. У одношењу на ствари ја могу

казати само ово: у Србији нема сасловности за да би једно сасловије у лицу правителства гњавило сва друга сасловија; у Србији је србска, а не туђа власт, а по томе не верујем да правителство србско може бити душманином Србије. —

То је друга моја исповед, Господине, честна и одкровена исповјед, коју ја представљам на ваш суд и посредством које ја се надам повратити вашу и нашег правителства благонаклоност к мени. У тој благонаклоности ја се у садашње време нуждавам више, него ли икада, јер сам заиста остао, по изразу П.П. Његоша, „Сирак тужни без ниђе никога“. Без ваше помоћи ја морам пасти. До свршетка универзитетског курса мени је остало само две године и по томе ја вас најпокорније молим, Господине, као министра Народне србске просвете, помогните ми, да с достојанством изађем из тога универзитета на чест србску и моју сопствену. Дајем вам тврдо уверење, да ћу после каквог — таквог обезбечења с ваше стране мог материјалног стања употребити све моје силе искључиво на саморазвиће, на обогаћење себе знањима, науком, да ћу у име ове последње одбацити све на страну, што је до сада по неумолимој неопходности сметало мени на томе путу и да ћу ја умети оправдати како вашу, тако уобште правителствену благосклоност к мени.

У Петрограду

С полеђине:
27 маја 1865.
N=°1302
у акта

Правителства србског
покорни слуга
Живоин Жујевић⁶⁰⁾
Студент С Петерб. Универзитета.

МИНИСТРУ НАРОДНЕ ПРОСВЕТЕ ГОСПОДИНУ ЦУКИЋУ
ГОСПОДИН МИНИСТРЕ,

Дуго моје живљење у Русији, а особито у Петрограду, довело је моје здравље до силног растројства. Ја сам почео врло често боловати и тиме по неопходности лишавати себе много времена, које би ја могао с највећом љубави посвећивати занимању науком. Растројство мога здравља с дана на дан постаје све већма чувствателно, тако да по савету доктора, који ме лечи и другог, кога сам као најзнаменитијег руског доктора по грудним болестима, по томе случају нарочито к себи позвати морао, а на име доктора Боткина, ја морам оставити Петроград и потражити ради свог здравља и продужења наука друго место с блажим од Петроградског климатом. На рачун избора таквог места ја се нисам ни мало колебао и одма сам упитао докторе, могу ли се ја преместити у Германију, услед чега с њихове стране доби утврдителниј одговор.

Ја добро знам да ће у Германији за ме бити мало стеснителније живити, него ли у Петрограду — месту, где сам се ја могао користити, свих помоћи, коју ми је правителство милостиво поклонило, јоште и кондицијама, које сам понекад имао овде, у по где племићким кућама, чега, без сумње, у Германији имати нећу; но ја се у овом случају уздам прво на ваше, господин министр великодушије и одовуд могуће произићи повишење дане ми правителством стипендије, а друго на се и на свој навик живити умерено и саобразно са средствима, којима у дотично време располажем.

Услед свега тога ја мислим најпокорније вас, Господин министр, за дозвољење, да се после поправлења здравља, ма и у најмањем степену, могу преместити у Германију и тамо продужити своје изображење, а

равно и за милостиво внимање к околностима, које ће пратити мој живот у Германији — месту, где ћу ја исклучно морати живити на рачун нашег правителства.

У виду тога ја обећавам од своје стране примерно владање, примерниј труд у име науке и дубоку благодарност к вама Господин министр и к нашем правителству, као к свом благодетељу.

Имајући тврду наду на вашу, Господин министр, благонаклоност к свима на страни учењима се Србима, остајем

У Петрограду
24. јануара 1866. год.

Ваш покорни слуга
и правитељствениј питомец
Живоин Жујевић⁶¹⁾

МИНИСТРУ НАРОДНЕ ПРОСВЕТЕ ГОСПОДИНУ ЦУКИЋУ
ГОСПОДИН МИНИСТР,

По дужности својој извешћејем Вас, господин Министр, да сам већ стигао у Минхен. Место ово изабрао сам на првиј мах колико по савету мои доброжелатеља, које имам у Београду, толико и због пребивања у њему тако важног за економску науку човека, као што је знаменитиј Јустус Либих. С напечатаним трудовима овога човека, односећим се к народној економији, ја сам био јошт у Русији прилично познат, но радност његова непрекидна је и следити за њом у свима њеним појавама могуће је тек на тај начин, ако се за њом буде ишло не само с Либиховим књигама у руци, већ и са слушањем његових изустних читања, т.ј. лекција. „Химија у њеној примени к земледенију“ — ово је ствар која је доставила славу Либиху и европском свету, славу, коју ће историја политична, точније рећи, народне економије, ако не више, а оно барем санктирати. На химију у њеној примени к земљеделију ја гледам као на новиј извор за поткрепљавање научно—економних сила, као на ново средство за разширење грања науке политичке економије. Узевши то у внимање с једне, и знајући више или мање то стање у ком се сада наоди наука политичке економије, — с друге стране, ја сам усхићавао од трудова Либина и желио сам да се користим њима, колико се тек може више. То је био и узрок, због кога сам ја молио вас, господин министар, да ми, кад ми здравље није допуштало, да даље останем у Петрограду, дозволите продужити своје изобраење у Германији. Молба моја би благосклоно примљена и уважена. Ја не само доби дозвољење ваше, Господин Министр, да могу ићи на који германскиј универзитет, већ и путниј трошак заједно с повишењем годишњег благођејанија. Ја подпуно признајем, да је благодарити речма за такву, Господин министр, Вашу благонаклоност к мени мало и да се ту тражи и нешто друго, а то је дело. Ја пре свега благодарим вам господин министр, из дубине моје душе, за ту благонаклоност, коју ви, као министар наше народне просвете, кмени имате. Што се пак тиче дела, о коме ја малопре напомену, то ја за сада само могу обећати, да ћу трудом својим доказати или барем да ћу се старати да докажем, да сам био достојан више наведене ваше благонаклоности.

Са великом радошћу прочитао сам и оне речи вашег, господин министр, писма, којима ми је доставило до знања, да се могу, у случају нужде и у Србију на време повратити. Но мада сам ја и био у Петрограду заиста јако ослабио, ипак нисам нашао био, да се ван мога оточества, нисам могао поправити. Ја нисам могао живети у Београду, где би се могло користити условима, који су нужни за болесна човека, — ево главниј узрок, зашто ја нисам дошо из Петрограда у моју отаџбину. Ја би морао живети у мом селу и код моих родитеља, али без доктора и без тих средстава, које потребује медицина и физиологија болестна човека.

Ја нисам дочекао у Петрограду новце, које сте ми ви, господине министр, послали, већ сам на равну суму тих новаца уза(јмио) од једног почастног лица, опуномоћивши га да уместо мене прими поменуте новце. Кроз двадесет дана ја ћу на сваких начин добити квитанцију од мог кредитора и одма затим послаћу своју квитанцију о получењу послатих ми новаца.

Известивши вас о свему више наведеном, остајем

У Минхену
11. марта 1866. г.

Ваш
покорниј слуга
Правитељствен благодејанија
Живоин Жујевих⁶²⁾

МИНИСТРУ НАРОДНЕ ПРОСВЕТЕ ГОСПОДИНУ ЦУКИЋУ

По одобрењу Господина Министра ја ћу продужити слушање универзитетских лекција у Циришком Универзитету, гдје сам и приспјео јуче, т.ј. 28. октобра (и.ст.) т.г. Избор мој пао је на Цирих, а не на Бон због оскудице у средствима, којих је више требало имати за пут до Бона, него ли до Цириха.

Извештавајући о томе господина министра, молим у исто време, да ми се попутнина и следећа стипендија пошаљу у Цирих заједно са стипендијама овдашњих правитељствених стипендијанта.

Цирих
29 октобра 1866

Господин Министра
покорни слуга
Живоин Жујевих⁶³⁾
правитељствени стипендијант

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ ПРОСВЕТЕ

Трудећи се у садашње време између осталог и над сачинењем: о теорији права уопште, а криминалног у оделости, ја сам наишао на препреку, састојећу су у недостатку неких књига, које су ми за тај посао нужне и којих ја нисам кадар купити. Услед тога ја молим најпокорније Господина Министра за новчану помоћ, да бих књиге, о којима реко, могао таким начином купити на рачун министарства просвете и у сопственост истог, којима би се ја тек за неко време могао користити.

Књиге су, у којима се ја нуждавам, следеће:

1. Wagenr: Die Gerätmässigkeit in der scheinbar willkürlichen menschlichen Handlungen von standpunkte der statistik 1864 — три сveske, cijena fr. 10.

2. Guerry: Statistique morale de l Angleterre comparée avec la Statistique morale de la France, 1864 — cijena 100 fr.

3. Dankwardt: Psychologie und Criminalrecht, 1863 — cijena 3—20 st.

4. Carl Gustav Carus: Symbolik der Menschlichen gestalt. Ein Handbuch der Menschenkenntniss — drugo izdanje — mit 160 Holzschnitten, 1858 — cijena fr. 10—7 ost.

5. P. Cabanis: Rapports du phisique et du moral de l homme, — treće izdanje dve sveske, 1815 — cijena — X.

6. A. Harembert: Le droit humain. Code Naturel de la Morale Sociale, expliquée par la cephalometrie, 1862 — cijena 80 st.

Немам нужде зборити о том, како су књиге ове за сваку библиотеку, а тим пре државну, веома потребне, а казаћу тек, да су те књиге за испуњење мога предузећа неопходно нужне.

С надеждом на официјелно и не-официјелно покровитељство Господин Министра свему, што просвети на корист служи и може служити очекујући благонаклоност одговора.

Цирих 11 новембра
1866

Господин Министра просвете
покорни слуга
Живоин Жујевић⁶⁴⁾

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ ПРОСВЕТЕ

С божјом и вашом помоћу ја приђо крају мога двадесетогодишњег школовања^{65a)}. Ја свршавам универзитетски курс државних и социјалних наука. Дође време, да се у отаџбину вратим и са шоколом на свагда ратанем. Ја очекујем само — позив Господин министра и путни трошак. Но нек ми буде слободно пре тога решителног акта преставити Господину Министру јошт једну — ваљда последњу моју ђачку молбу.

Милостиви Господине! Дозволите, да и ја уђем у дивни вртоград науке, тако величанствено насађени у облику сувременог париског излога! У мом ђачком кабинету ја сам дуго штудирао снагу људског духа — дозволите видети је и у тако колосалном њеном изразу — дозволите видети је и на мегдану! Мене тамо не вуче блеск француске престолнице — ја сам га се доста нагледао у руској престолници — не, већ ме вуче чиста љубознателност, вуче ме жеља испитати своја теоретичка познања и закључке утврдити их и умножити. Молећи за дозволење ја молим и за помоћ.

Дан, у ком получим милостиви одговор на ову покорну молбу, биће и дан мога одласка из Цириха.

У Цириху
5. јулија 1867

Господина Министра
покорни слуга
Ж. Жујевић⁶⁵⁾

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ ПРОСВЕТЕ

Синоћ у једанаест часова умре правителствени благођејанац Александер Катанић. Овдашња власт узела је на се бригу о његовом погребу; но зато она је узела на себе бригу и о свему што је имао Катанић. На моје требовање власт је отворила сандук, у ком су били новци Катанића, којих бијаше до 260 франака (од прилике). Из тих ће се новаца власт наплатити за трошкове око погребенија мртваца. За овим ће овдашња власт споразумети се с нашом влашћу на рачун осталих Катанићевих ствари, међу којима највећу цену имају књиге. Колико сам могао дознати и по општем рачуну претполажем, да је Катанић остао дужан које квартирном газди, које љекару, а које књижду око 150 франака. Услед тога књиге ће морати бити продане пошто по то, ако на рачун тога не дође овамо никакве распореде од стране Господин Министра.

У Цириху
12 јулија 1867

Правителствени стипендијант
Живоин Жујевић⁶⁶⁾

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ ПРОСВЕТЕ

У писму мом од 5 јулија т.г. ја сам известијо Господин Министра, како сам свршијо курс наука, предузетих с поступлењем у Универзитет, и како услед тога молим, да ми се пошаље путни трошак за повратак

у отаџбину. Уз то сам изјавио и моју пламену жељу посјетити на трошак Министарства париски излог и молијо сам Господина Министра за милостиви одзив на ту жељу. На то сам добијо одговор Господина Министра, обиљежени 13 јулија т.г., по ком жеља моја посјетити излог париски није могла бити испуњена ал на рачун путног трошка од Цириха до Београда не нађо у поменутом одговору ништа. Намјесто тога препоручивано ми је „да ако је икако могуће доведем А. Катанића у Србију, и на ту дјел послано ми је 25 цесар“. Осим тога истим одговором бијо сам опуномоћен „да у случају смрти Катанићеве учиним према томе нужна наређења“. А. Катанић умре и ја се распореди тако, да сам оставше хаљине продао у присуству два сведока, а књиге све експедирао транспортом у Београд. Све претензије, које су јављене власти и о којима сам ја приватно знао, удовлетворијо сам, сврх чега имам точне документе, које ћу доцније саопштити Господину Министру. На овај мах саопштићу само, да је после смрти А. Катанића нађено у његову сандуку 287 фр. и 57 сант., за хаљине је добијено 100 фр. и има да се добије јошт око 5—10 фр. — свега дакле 397 фр. 27 сант., но имаде јошт да се плати (љекару, кога сада овде нема и фотографу) до 70 фр., дакле свега 333 фр. 27 сант. На тај начин остаће одприлике 64 фр. 30 сант. осим 25 цесар. посланих на трошак око А. Катанића. Распоредивши се тако пословима пок. Катанића, ја сам предузео тада моје послове. Пре свега, морила ме је мисао, што у одговору Господина Министра, о ком малоприје збори, не бијаше ништа, што се мог повратка у отаџбину тиче, осим мјеста, по коме ми се препоручиваше, да А. Катанића у Србију доведем. На ту ми се циљ шиљало 25 цесар., али коме су припадали ти новци — мени или Катанићу — то не бијаше одређено. Но по другом мјесту виђаше се да су ти новци послани за Катанића. У Таком случају како сам ја могао доћи с Катанићем у Србију — то нисам умијо објаснити. Уопште морам да примјетим, да је одговор о ком зборим, бијо посве неуредно написан, што ћу доцније самим документом освједочити. Нејасност одговора навела ме је била на мисао, да дођем у отаџбину с помоћу оставшних при мени новаца; ово тим пре, што се у Цириху појави колера, од које многи свијет побјеже одавде. Ја сам се бијо сасвим спремијо за пут и шта више отправијо сам бијо све моје књиге и хаљине, осим свакидашњих, кад ми стиже друго писмо из министарства, у коме ми се изречно пише: „ви нећете трошити посланих вам 25 цесар. и вратићете их каси министарства просвете и црквених дела“. О мом путном трошку опет ни речи! Тако дакле мени се изречно одузима право користити се случајем доћи у отаџбину тада, кад ме она најмоћније к себи привлачи. Ја не кријем, да бих сада радије, но икада дошао у отаџбину, али предполажући да је тако воља Господина Министра да не дођем, ја се покоравам и остајем у Цириху дотле, док не будем позван, да у Србију дођем, не мотрећи шта више и на то, штом ми здравље далеко није удовлетворително.

Пред одласком из Швајцарије находим, да би било корисно, ако би ми се дала могућност, да барем површно разгледам швајцарске тамнице и то барем у неколико кантина, јер, колико ми је познато с уредом тамницах ми се не можемо похвалити, а није ми познато ни да је когод од Срба изучавао тај важни предмет ма у којој цивилизованој држави.

У Цириху
24 јулија 1867

Господина Министра
покорни слуга
Ж. Жујевић⁽⁷⁾
правитељ. стипендијант

Моја адреса:

Zürich Plätte N° 9

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ ПРОСВЕТЕ

Свршивши курс државних (административних) и социјалних наука у универзитетима: Петроградском, Минхенском и Циришком као правителствени стипендијант, ја сам на позив Господина Министра дошао у своју отаџбину са жељом бити овој последњој од користи. Потоме стављам се Господину Министру просвете на расположење да послужим на оном пољу, на коме будем најнужнији и на које ме Господин Министар одреди. Од своје стране ја ћу тек толико примјетити, да су поглавите науке, које сам учио, биле ове: филозофија и њена историја, филозофија права, енциклопедија права, државно право, политична економија, финансије и статистика. Сврх тога ја сам доста дуго штудирао социјализам — француски, енглески (Р. Овен) и немачки и владам језицима: француским, немачким и руским. У Цириху сам се поглавито занимао енциклопедијом права и статистиком — материјалном и моралном, јер сам имао у виду, да катедре по тим наукама у великој школи ничим заступљене нису. На основу тога, и ако ми је слободно да сам означим свој будући рад, ја молим најпокорније Господин Министра, да ме одреди за заступника катедре по наукама: енциклопедије права и статистике у Београдској великој школи. По поменутиим наукама ја имам осим знатне количине записака и прибележака још и доста добру сопствену библијотеку, а напослетку к свему томе могао би, ако би потреба била, саставити више или мање потребан програм по објема наукама, из кој би Господин Министар видио не само моја сваћања поменутих наука, него и сами метод њиховог излагања.

Ја утолико више молим Господин Министра о томе, што сам рад неразделно посветити себе науци. Зато сам тако и библијотеку, па често и при најнезгоднијим приликама, зато што више и само здравље жалијо нисам.

Београд 16 августа
1867 год.

Господин Министра
покорни слуга
Живоин Жујевић

К прошенију приложено 9 разних сведочанстава⁶⁸⁾

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ ПРОСВЕТЕ

У пређашњем мом прошењу молијо сам за мјесто у „великој школи“ по факултету, означеном у прошењу, но сада наводим нужним приложити к оном тражењу друго, у коме покорно молим, у случају ако за сада не би било мјеста у „великој школи“, за мјесто писара у министарству просвете.

21 септембар
1867
у Београду

Господин Министра
покорни слуга
Живоин Жујевић⁶⁹⁾

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ ПРОСВЕТЕ

У траженију које сам подносио Господину Министру, пошто сам из Цириха дошао, ја самзначио науке, које сам штудирао за време осмогодишњег мог бављења ван Србије. Између осталих означена је била и филозофија с историјом исте, наука, коју сам специјално штудирао за целе три године и по којој сам четири пута као студент бијо испитиван. У Петроградској духовној Академији бијо сам по том предмету готово први међу студентима, што ће посведочити, ако буде нужда, и поменута Академија. Студирајући даље филозофију права уопште и филозофију криминалног права у оделности ја сам по нужди изучавао и саму филозофију почем без знања филозофије нема ни основателног

познања права. Напоследку изучавање политичке економије и статистике помогло ми је, те сам колико — толико основателније сватијо историју философске мисли, него што то бива без изучења поменутих наука.

Па како се десило, те је катедра философије у великој школи празна, то молим Господина Министра, да ме као кандидата за поменуту катедру представи избору господе професора у високој школи.

У Београду
16 октобра 1867

Господина Министра
покорни слуга
Живоин Жујевић⁷⁰⁾

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ НАРОДНЕ ПРОСВЕТЕ

Завршујући курс филозофских и државних наука у Циришком Универзитету у јулију месецу прошле године ја сам својевремено јавио о том господину заступнику министра просвете и замолио сам га био, да ми се, као правитељственом стипендијанту, пошље путни трошак за повратак у отаџбину. Но како се у то време находило било у моим рукама 25 цесар. правитељствених новаца, то сам очекивао, да ће ми се та сума или част исте урачунати у путни трошак, па да стога других новаца неће ми се ни шиљати. На тај начин ја сам могао доћи у Србију с концем јулија м. прошле год., као што су подлазили били у то доба и многи други ван Србије находивши се васпитаници србски, и дошао би доиста, да ме није задржало особито писмо господина заступника министра просвете, у коме ми је било јављено, да ми се не дозвољава употребити више означене новце на своје потребе, но у ком о моме путном трошку не бијаше ни речи. У таквим приликама ништа ми друго не остајаше, до то: да останем у Цириху до нарочитог позива и док ми се путни трошак пошље. Тако сам и учинио и остао сам тамо јошт две три недеље дана. На већу беду у то време појави се у Цириху колера, због које се ја морадем преселити у другу варош (Баден) и тиме правити трошкове које иначе нисам имао никакве нужде чинити. Због свих тих неприлика ја сам морао истрошити цело месечно благодјејаније, које ми је као правител. благодјејанцу припадало за м. август прошле године. Најпосле будем позват, да се у отаџбину вратим и то с помоћу оних истих 25 цесар., о којима је више била реч, премда с напоменом, да о њима ипак, по доласку дам рачун министарству просвете. Из тих 25 цес. ја сам имао право на 20 (толико се даје обично за пут од Цириха до Београда), а пет ваљало ми је да повратим министарству, и ја би их, наравно, и повратио био, да се нисам био истрошио у неприликама, у које ме је само министарство поставило било. Шта више нисам могао изићи из тих неприлика и по доласку у Србију, почем сам уштеду био потрошио, као што сам о том напред говорио, и опредељен на „службу“ добио сам тек после тромесечног чекања.

То је рачун, који сам у стању дати свих 25 цесар. које ми је министарство дало прошле године на расположење поводом болести и смрти бившег правитељственог стипендијанта Александра Катанића.

С тим уједно молим најпокорније господина министра просвете и црквених дела, да ми се из касе истог министарства изда месечно благодјејаније, које сам као правитељствениј благодјејанац у Циришком Универзитету имао, но које сам потрошио у околностима у које ме је само министарство, премда, као што је се доцније дознало, нехотице било поставило.

У Београду
23 јануара 1868 год.

Господин Министра
покорни слуга
Живоин Жујевић
Канцелиста у минист. финансије⁷¹⁾

Н А П О М Е Н Е

1. Живојин Жујовић (1838—1870) родио се у Врачевићу, срезу колубарски, округ ваљевски. Основну школу завршио је у манастиру Боговађи. Гимназију је учио у Шапцу и Београду, потом се уписао у богословију. Добивши стипендију, као одличан ученик, Жујовић продужи школовање у иностранству. Најпре похађа Духовну семинарију у Кијеву (од 1859. године), потом одлази на Петроградску духовну академију, коју доцније напушта, да би прешао на универзитет — из жеље за стицањем знања из области „светских“ наука. Тешки услови живота, напоран рад и оштра руска клима нарушили су његово здравље. Тражећи лека својим оболелим плућима и желећи да још више прошири своја знања, Жујовић одлази у Минхен, потом у Цирих, одакле се после осмогодишњег бављења у иностранству враћа са универзитетском дипломом у Србију 1867. године. Његовој молби, да добије место предавача на катедри велике школе, није удовољено. Постао је чиновник а доцније секретар министарства финансије. У јавном животу истиче се новим погледима на свет. На основу те краткотрајне делатности стекао је назив првог социјалисте у Србији. Прерана смрт прекинула је рад једног од најобразованијих Срба тог времена.

2. У својој молби за постављење, упућеној министру просвете, он наводи да је „штудирао социјализам француски, енглески (П. Обен) и немачки“ и да влада језицима: француским, немачким и руским (Архив Србије, Министарство просвете, VIII, 2098, 1868).

3. АС, МПс, XX, 93, 1859.
4. АС, МПс, XX, 93, 1859.
5. АС, Митрополија, Но 757, 1859.
6. АС, МПс, X, 93, 1859.
7. АС, Митрополија, Но 1015, 1859.
8. АС, Митрополија, Но 1015, 1859.
9. Архив историјског института (Мањи откупи и поклони) 5/1 I.
10. АС, Митрополија, Но 636, 1861.
11. А II, МОП, 5/1 I,
12. АС, МПс, VII, 1396, 1862.
13. АС, МПс, VII, 1396, 1862.
14. АС, МПс, VII, 1396, 1862.
15. АС, Митрополија, Но 750, 1862.
16. АС, МПс, II, 299, 1866.
17. АС, МПс, II, 299, 1866.
18. АС, МПс, II, 299, 1866.
19. АС, МПс, II, 299, 1866.
20. АС, МПс, II, 299, 1866.
21. АС, МПс, II, 299, 1866.
22. „Србија“, бр. 52, 1870.
- 23-а. АС, МПс, II, 299, 1866.
23. АС, МПс, II, 299, 1866.
24. „Раша (Милошевић), Живојин Жујовић и Светозар Марковић“ — Српски занатлија, 1890, Београд 1889, стр. 59.
- 25-а. Ст. Симић, Прилози за грађу о почецима социјалистичког покрета у Србији, Дело, 1955, св. 5, стр. 583.
25. Преображенска скупштина 1861. године
26. Ст. Симић — Прилози за грађу о почецима социјалистичког покрета у Србији, Дело, 1955, св. 5, стр. 584.
27. Ст. Симић — Прилози за грађу о почецима социјалистичког покрета у Србији, Дело, 1995, св. 5, стр. 584.
28. АС, МПс, 299, 1866.
29. АС, МПс, Дел. протокол 1864, Но 2211.
30. АС, МПс, II, 299, 1866.
31. АС, МПс, II, 299, 1866.

32. АС, МПс, II, 299, 1866.
33. АС, МПс, II, 299, 1866.
34. АС, МПс, II, 299, 1866.
35. АС, МПс, II, 299, 1866.
36. АС, МПс, II, 299, 1866.
37. АС, МПс, II, 299, 1866.
38. АС, МПс, II, 299, 1866.
39. А6II, МОП, 5/5.
40. АС, МПс, II, 299, к. 19, 1866.
41. АС, МПс, II, 299, к. 19, 1866.
42. АС, МПс, II, 299, к. 19, 1866.
43. АС, МПс, VII, 14322, 1866.
44. АС, МПс, VIII, 1516, 1866.
45. АС, МПс, VII, 1458, 1867.
46. АС, МПс, VIII, 2098, 1868.
47. АС, МПс, XIII, 114, 1873.
48. АС, МПс, XIII, 114, 1873.
49. АС, МПс, XIII, 114, 1873.
50. АС, МПс, XIII, 114, 1873.
51. АС, МПс, XIII, 114, 1873.
52. АС, МПс, XIII, 114, 1873.
53. АС, МПс, XIII, 114, 1873.
54. АС, МПс, XIII, 114, 1873.
- 55-а Љубомир Палигорић — Живојин Жујовић, стр. 35.
55. АС, МПс, II, 299, 1866.
56. АС, МПс, II, 299, 1866.
57. АС, МПс, II, 299, 1866.
58. АС, МПс, II, 299, 1866.
59. АС, МПс, II, 299, 1866.
60. АС, МПс, II, 299, 1866.
61. АС, МПс, II, 299, 1866.
62. АС, МПс, II, 299, 1866.
63. АС, МПс, VII, 14322, 1866.
64. АС, МПс, VIII, 1516, 1866.
- 65-а. Овде Жујовић има у виду целокупно школовање — оно у
земљи и у иностранству.
65. АС, МПс, XIII, 114, 1873.
66. АС, МПс, XIII, 114, 1873.
67. АС, МПс, XIII, 114, 1873.
68. АС, МПс, VIII, 2098, 1868.
69. АС, МПс, VI, 1302, 1867.
70. АС, МПс, VIII, 2098, 1868.
71. АС, МПс, XIII, 114, 1873.